MAL

Tekil ve çoğul **(emval)** halde 80 küsur yerde geçer.

Mal, denge noktasından sağa veya sola sapma anlamındaki meyi (eğilim, eğilmek) kökünden türemiştir. Râgıb'ın şaheser ifadesiyle, "sürekli değişen ve ölümsüz olmayan değere mal denmesi bundandır." Râgıb bu noktada bir Arap darbımeselini de anıyor: "Mal bir kahpedir; bir gün onun, bir gün bunun evinde sabahlar." (Râgıb; *el-Müfredât,* meyi mad.) Türk lirizminin erişilmez ustası Yunus Emre (ölm.1320) bu inceliğe şu ölmez dizelerle tercüman olmuştur:

"Mal sahibi, mülk sahibi
Nerde bunun ilk sahibi?
Mal da yalan, mülk de yalan;
Var biraz da sen oyalan!"

Kur'an; malı, insan için bir kıyam yani ayakta durabilme aracı, güç, onur vesilesi olarak gösterir ve onun beyinsiz, sefil, kıymet bilmez ellere teslimine karşı çıkar. (4/5) Ancak mal, bir vasıta olarak, insanın temel gayesi veya gayeleri için kullanıldığında olumlu bir anlam taşır. O, bir dünya süsüdür ki, ölümsüz değerlerin elde edilişine vasıta yapılmazsa olumsuz bir unsur haline gelir. (18/46)

Malın temel gayeye varmak için kullanılmaması, bir imtihan aracının kötüye kullanılmasıdır. Çünkü mal, bir fitne olarak gösteriliyor. (8/28; 64/15) Fitne, iyi ile kötüyü belirlemek için bir ayıklama yolu (bk. burada, Fitne mad.) olduğuna göre mal bir imtihan aracıdır. Bu yüzden, tıpkı çocuklarımız gibi, mal da bize bir deneme aracı olarak emanet ediliyor. (2/155; 3/186) Bu şuurun yokluğu malı, hizmet etmesi gereken amaçların dışında kullanmaya yol açar. (57/20) Bu durum, servet ve refahla şımarma illetini getirir ve sonuçta toplum çöker.

Malı, sonsuzluğu elde etmek için bir araç olarak kullanmayıp onu gaye haline getirmek, insanoğlunun her devirde helakine sebep olmuştur. (2/69; 9/55; 104/3; 111/2)

Malı ilah yapan ve bu sahte ilahıyla gururlanıp insanlara kibirle bakanların sonu çok acıklı olacaktır. Çünkü son hesap gününde Allah, insandan mal ve servet değil, temiz ve arı bir kalp isteyecektir. (9/34, 55; 26/88; 104/1-5) Mal bir imtihan aracı ve emanet olduğuna göre onda bütün toplumun hakkı vardır. O halde, mal sahibi onu, insanlığın hayır ve hizmetinde kullanmak zorundadır. Bunun aksini yapıp malı hizmet için seferber etmemek, yani infaki durdurmak acı bir sonu hazırlamak olur. (9/ 34)

İnsan, malı çok seven ve onu elinde hapseden bir yaradılışa sahiptir. (89/20) Mal harcama imkânına ermek, insanın gurur ve saldırı duygularını kamçılamaktadır. (18/34; 90/6; 104/3)

Kuran, mal sahibinin malında fakirin doğrudan hakkı olduğunu bildirir. (6/141; 51/19; 70/24) Bu anlayış, artık değerin, Kari Marx'tan bin küsur yıl önce tespit ve ilanını ifade eder. Bu hakkın, mal sahibinden toplumdaki yoksullara aktarılması gereken asgarî ve resmî kısmı, zekât olmaktadır. Zekâtın miktarı, her toplumda şartlara ve ihtiyaçlara uygun olarak belirlenir. Kırkta bir diye değişmez bir oran yoktur. Kur'an, oranı içtihada ve maslahata, yani kamu yararına bırakmıştır. Bazı durumlarda ihtiyaçtan fazla malın tümüne el konabilir, (bk. 2/29)

Malın, insanı yüceltici ve erdirici bir güç olarak hayata girmesi, onun Allah yolunda yani kamu için harcanmasıyla sağlanır. Çünkü Kur'an'da, sosyo-ekonomik ve sosyo-jüridik anlanlarda Allah, kamuyu ifade etmektedir. Kur'an'ın pek çok ayeti bu konuya parmak basmaktadır. (Örneğin, 2/261-274; 4/95; 8/72; 9/44-111)

Malın olumsuz bir unsur haline getirilişine bir delil de insanların mal tefâhur (karşılıklı övünme) ve tekâsürüne (çokluk yarışı) girmeleridir. Bu tefâhur ve tekâsür, birincisi övünme, ikincisi yığıp çoğaltma yarışı olarak, insanı fert ve toplum halinde kemiren illetlerdir. Bunlar, Kur'an'a göre, mal ve evlatta olur. (Hadîd, 20; 34/35; 102/1-2) Ne ilginçtir ki, Kur'an, mal yığıp depolama illetinin tipik temsilcileri arasında Firavun, Karun gibi azmışların yanına din adamlarını da koymaktadır. Ayette Hristiyan ve

Yahudi din adamlarının anılması bir özel sebeptir; ayetin genelliğini engellemez. Yani, tüm din temsilcilerinin dikkati çekilmektedir. Bunlar, insanların malını çeşitli hilelerle elde etmekle kalmaz, insanları Allah'ın yolundan alıkoymak gibi bir büyük suçun da faili olurlar. Yani bunlar, din adamlığı kisvesi altında dini ve Allah'a giden yolu yozlaştırıp dikenleyen aldatıcılardır. Tevbe suresinin 34. ayeti, pekiştirilmiş ifadelerle şu ilginç tespiti yapıyor:

"Ey iman sahipleri! Şu bir gerçek ki, hahamlardan ve rahiplerden birçoğu halkın mallarını uydurma yollarla tıkabasa yerler ve Allah'ın yolundan geri çevirirler. Altını ve gümüşü depolayıp da onları Allah yolunda harcamayanlara korkunç bir azap vardır."

Bu ayet, komünizmin ortaya çıkışında kilise ve havranın oynadığı rolü ondört asır önceden haber veren mucize beyanlardan biridir. Komünizm, kilise ve onun himayesinde oluşan kapitalist zulme bir tepki olarak zuhur etmiştir.

Mal yemenin en kötü şekillerinden biri de yetim malına el koymadır. Ve bu, Kur'an'ın ifadesiyle, insanın, karnına ateş doldurmasıdır. (4/10) Kuran, yetim malına el sürmekten ısrarla sakındırmaktadır. (6/152; 17/34)

Mala sahip olanların mülke (yönetim erkine) sahip olmayı kendilerinin bir hakkı gibi gördüklerine de dikkat çekilmiştir. Mal sahipleri bu sanal haklarını kullandıklarında yönetimler hikmet, adalet ve bilgi üzerine oturur olmaktan çıkıp daha fazla mal elde etme hırsını tatmin aracına dönüşecektir. Yani siyaset ve yönetim yozlaşarak insan aleyhine işleyecektir. Bir peygamberin ağzından ifadeye konan şu tespite bakın:

"Peygamberleri onlara dedi ki, 'Allah, Tâlût'u size kral gönderdi.' Şöyle konuştular: 'O bizim üzerimizde nasıl saltanat kurabilir? Yönetimde biz ondan daha çok hak sahibiyiz. Ona bir mal genişliği de verilmemiştir.' Peygamber dedi: 'Allah onu seçip size üst olarak gönderdi. Onu ilimde ve bedende üstünlük bakımından zenginleştirdi.' Allah, mülkünü dilediğine verir." (Bakara, 247)

Bu ayet, Kur'an'ın siyaset ve yönetimden ne anladığının en açık göstergelerinden biridir. Kur'an'a göre, yönetim, ilim ve zekâdan nasipli olanlara teslim edilmelidir, mal ve parası çok

olanlara değil. İşler mal ve parası çok olanlara teslim edilirse siyaset ve yönetim, mal ve parayı biraz daha artırmanın aracı olmaktan kurtulamaz. Mal ve para sahiplerinin, yönetim erkinin kendilerine verilmesi gerektiğinde ısrarları sebepsiz değildir. Bu ayeti Mâûn suresi mesajıyla birlikte düşündüğümüzde şunu söyleyebileceğiz:

Yönetimlerini, kamu mal ve imkânlarını talan edecek kadrolara teslim eden toplumlar lanetli toplumlardır. Bu konuda ayrıntılar için bizim *'Mâûn Suresi Böyle Buyurdu'* adlı eserimize bakılmasını önemle tavsiye ederiz.

Lanetli toplumların siyasette ehliyet yerine mal ve evlat çokluğuna (maddi güce) paye vermelerinin nelere mal olacağı, âdeta siyaset felsefesi dersi verircesine, ıstırabıyla tufan getiren peygamber Hz. Nuh'a söyletilmektedir. Mustarip-mazlum bir nebinin yakarışı halinde. Ve lanetli siyasetlerin nasıl yürütüldüğünü gösteren eşsiz bir beyyine halinde:

"Nuh dedi ki, 'Rabbim! Onlar bana isyan ettiler de malı ve çocuğu kendisine hüsrandan başka bir artış getirmeyen kişiye uydular. Çok büyük hileler sergilediler/çok büyük tuzaklar kurdular." (Nuh, 21¬22)

Aynı mesajı taşıyan bir yakarış, ama bu kez sitemli bir yakarış da Hz. Musa'dan:

"Musa şöyle dedi: "Rabbimiz! Sen, Firavun ve kodamanlarına şu iğreti hayatta debdebe verdin, mallar verdin. Rabbimiz! Senin yolundan saptırsınlar diye mi? Rabbimiz! Onların mallarını sil-süpür, kalplerini şiddetle sık ki, acıklı azabı görünceye kadar inanmasınlar!" (Yunus, 88)

Hüsran ve lanetin gerekçesi son derece açık değil mi? Yönetimlerini bir peygambere (hikmet, bilgi ve adalet timsali bir öndere) teslim etmek yerine mal ve evlat çokluğuyla tahakküm ve ceberut kuran birine/birilerine teslim ettiler. Platon ne diyordu: "Ya krallar filozof olmalı yahut da filozoflar kral." Kur'an'ın dediği de işte bu. Nuh'un şikâyeti de bu: "Hikmet ve adalet sahibini başlarına getirmek yerine mal ve parasıyla kasılan melunu getirdiler" diyor. Getirdiler ve belalarını buldular.

Aynı yolu izleyenler bugün de belalarını bulmaya devam ediyorlar.

Kur'an, Mâûn suresinde kullandığı 'veyl' kelimesini kullanarak, malını, parasını bir üstünlük sebebi sayanları başka bir vesileyle yine lanetlemiştir. İniş sırasıyla 32. sure olan Hümeze, cehennemin kimleri beklediğini gösterirken parmağını, mal ve parasıyla şımarıp herkesi küçük gören melunlara uzatmaktadır. Yorumsuz okuyalım:

"Arkadan çekiştiren/kaş göz işareti yapıp alay eden her kişiye lanet olsun! O ki, mal biriktirdi, onu saydı da saydı. Sanır ki, malı sonsuzlaştıracaktır kendisini. Hayır, iş, sandığı gibi değil! Yemin olsun ki fırlatılıp atılacaktır o kırıp geçirene, yalayıp yutana/Hutame'ye. Hutame'nin ne olduğunu sana öğreten nedir? Allah'ın, tutuşturulmuş ateşidir o, ki, tırmanıp işler yüreklere. O, onların üzerine kilitlenecektir. Uzatılmış sütunlar arasında."

Denge noktasından sapmak anlamında bir kökten türeyen malın, kendi ümmetinin bütün dengelerini altüst edeceğini daha ilk günden fark eden Son Peygamber, malı âdeta en büyük put gibi göstermiş ve ona karşı dikkatli davranmayı baş tavsiyesi yapmıştı. İşte birkaç örnek:

"Şu bir gerçek ki, her ümmetin bir fitnesi vardır; benim ümmetimin fitnesi de maldır." (Tirmizî, zühd 26)

"Ey insanlar! Sizin için korktuğum tek şey, Allah'ın, önünüze çıkaracağı dünya süs ve nimetleridir. Bir malı hakkı olarak elde edene o mal mübarek kılınır. Fakat hakkı olmayan bir mala el koyan kişi hep yiyen, ama hiç doymayan birine benzer." (İbn Mâce, fiten 18)

"Iran ve Bizans hazineleri elinize geçtiğinde nasıl bir topluluk haline geleceğinizi biliyor musunuz? Allah'ın istediği topluluktan başka bir şey olacaksınız o zaman. Çekişeceksiniz, hasetleşeceksiniz, birbirinize sırt çevireceksiniz ve nihayet kin ve öfkeyle birbirinize girip muhacirlerin barınaklarına üşüşerek birbirinizin boynunu vuracaksınız." (İbn Mâce, fiten 18)

Hz. Muhammed'in bu mucize haberleri, kaynaklarda 'mal fitnesi' başlığı altında veriliyor.

Ümmeti kavgaya, kine, nefrete ve nihayet can alıp kan dökmeye götürecek iç felaket budur. Mal fitnesi, aynı zamanda hem psikolojik hem de sosyolojik bir felakettir: İnsandaki hırs zemininе oturduğu için psikolojiktir, ümmeti birbirine düşürdüğü için sosyolojiktir. Demek ki, mal fitnesi hem çekirdek olan bireyi mahveder hem de kozmik emaneti evrensel boyutlara yüceltecek olan toplumu...

Buna dayanarak diyebiliriz ki, Muhammed ümmetinin savaşacağı en büyük putlardan biri, belki de birincisi, mal putu olmalıdır. Müslüman nesillerin bu amansız putla gereğince savaştıklarını söylemek bahtiyarlığından, ne yazık ki, yoksunuz..

Mal putu, hırs zeminine oturduğu için, şöhret ve mevki putları da onun çocukları, uzantıları olarak düşünülmelidir. Çünkü onları dölleyen karanlık ruhlu ana da hırstır.

Mala tutsak olmamak, Kur'an'daki fakr (Allah karşısında yetersiz olduğumuzun şuuruna varmak) gerçeğini yaşamakla olur. Bu, Kur'an'ın istiğna (kendini hiç kimseye muhtaç olmayacak bir düzeyde görmek) dediği illetten kurtulmaktır. İstiğna, insanı azdırıp zulme bulaştıran bir beladır, (bk. 96/6-7) Ve istiğnadan kurtulmanın biricik yolu, fakra sığınmaktır.

Fakrın esasını şu ayetler oluşturur:

"Ey insanlar, siz Allah'a yönelmiş yoksullarsınız! Allah ise mutlak Ganî, mutlak Hamîd'dir." (Fâtır, 15)

"Allah Ganî'dir; yoksul olan sizlersiniz." (Muhammed, 38).

İbn Arabî bu ayetlere dayanarak "İnsanın, Allah karşısında bir tek sıfatı vardır: Fakirlik" demiştir. (İbn Arabî, *el-Fütûhât,* 2/654)

Fakr kavramının özü budur. Mal sahibi olmamak, aç susuz durmak, çalışmayı terk, Kur'an'ın anladığı fakra terstir. Fakr, Allah'tan kaynaklanan değerleri, maddeden kaynaklanan değerlerin üstünde tutmaktır.

Önemli olan, insanın gönül denen özünde hangi sevdanın yattığıdır. Ve önemli olan, insanın ölümlüye teslim olmamasıdır. Ölümsüzlüğe aday insan, ölümlüye teslim olmak pahasına gelen

veya sunulan hiçbir nimeti kabul etmez. Çünkü böyle bir nimet, en büyük nimet olan sonsuzluğun yolunu tıkadığı için, esasında bir bela ve kahırdır. Bu sırrı en iyi yakalayanlardan biri de Alman filozofu Nietzsche'dir. Şöyle diyor:

"Teslim olmaktansa, perişanlığa düşün daha iyi." (Nietzsche, *Böyle Buyurdu Zerdüşt,* 310)

"Sana, sevgim ve ümidimle yemin ederek söylüyorum: Ruhundaki kahramanı terketme. En yüksek ümidini kutsal tut." (Age. 56)

Bu teslim olma zehiri, Hz. Peygamberi çok ürkütmüştür. Bir yerde şöyle diyor:

"Allah'a yemin ederim ki, sizin için korktuğum şey yoksulluk değildir. Sizin adınıza korktuğum şey, dünya nimetlerinin önünüze saçılması ve tıpkı eski toplumlar gibi, bu nimetler yüzünden birbirinize düşmenizdir."

Büyük Muhammedi şuurlar, Hz. Peygamber'in dikkat çektiği bu tehlikeyi erkenden görmüşlerdir. Onlar, iman ve İslam adına, dünya saltanatı kurmak için dişlerini gizli gizli bileyen bir melun güruhun pusuda beklediğini ve ümmeti vuracağını sezmişlerdir. Bu sezgiyi, tarihin ilk büyük toplumcu mücadelesinin motoru yapan ölümsüz ruh, büyük sahabî Ebu Zer el-Gıfârî (ölm. 32/652) oldu. Biz, onun ölümsüz mesaj ve mücadelesini, *'Ebu Zer'* adlı eserimizde genişçe inceledik.

Muhammedi şuurun en derinden sahibi olanlardan biri de Ebu Zer'in imandaşı, arkadaşı, onunla aynı yıl ölen Ebudderda idi. Annesinin bir dünyalık isteğine şu cevabı veriyordu:

"Sabret ana! Önümüzde çok zorlu geçit noktaları var. Oralardan ancak, madde ve servet yükü hafif olanlar geçebilecektir." (İbn Abdrabbih; *el-Ikdu'l-Ferid,* 4/168)